

పదో తరగతి తెలుగు పేపర్-1 మోడల్ పేపర్



సమయం: 2 గం. 45 ని.

గరిష్ట మార్కులు: 50

I. అవగాహన- ప్రతిస్పందన

కింది పద్యాల్లో ఒకదానికి ప్రతిపదార్థం రాయండి.

(16 మార్కులు)

4 × 1 = 4 మా

1. పట్టుగ నీళ్ళరుండు తన పాలిట నుండిపుడిచ్చినంతలోఁ దిట్టక దీనదేహులను తేటగ లాలనజేసి, యన్నమున్ బెట్టు వివేకి మానసముఁ బెంపొనరించుచు నూరకుండినన్ గుట్టుగ లక్ష్మీబోండుఁ; దరిగొండన్మసింహ! దయాపయోనిధీ!

(లేదా)

సురుచిర తారకా కుసుమ శోభి నభోంగణభూమిఁ గాలమ స్థరువపు సూత్రధారి జతనంబున దిక్పతికోటి ముందటన్ సరసముగా నటించఁగ నిశాసతి కెత్తి క్రొత్తతోఁపుఁ బెం దెర యన నొప్పె సాంద్య నవదీదితి పశ్చిమ దిక్టంబునన్.

కింది పద్యాలలో ఒకదానిని పూరించి, భావాన్ని రాయండి. 4 × 1 = 4 మా

2. మా సర్దారుడు తొందరన్ బడి దాల్చి సారించుమీ!

(లేదా)

ఆకంఠంబుగ నిప్పు..... శిలోంఢప్రక్రముల్ తాపసుల్

ఈ కింది పరిచిత పద్యాన్ని చదివి, ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి. 4 × 1 = 4 మా

గాడ్డు వేల్పుపట్టి గట్టెక్కి యుక్కునఁ జూచె నూటి నేటి జోటి మగని భావిసేతు వచ్చుపడ లంకకడకును సూత్రపట్టుమాడ్కిఁ జూడి వెలుఁగ ప్రశ్నలు :

- గాడ్డు వేల్పుపట్టి అనగా ఎవరు?
- పై పేరాలో పేర్కొన్న నగరం ఏది?
- ఏటిజోటి మగడు అంటే ఎవరు?
- పై పద్యం ఆధారంగా ఒక ప్రశ్నను తయారు చేయండి.

ఈ కింది పరిచిత గద్యాన్ని చదివి, ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి. 4 × 1 = 4 మా

హిరణ్యకుడు "ఈ తావు తాత ముత్తాతలు సంపాదించిన కాణాచిగాడు. భూమండలములో నింకఁ దావు దొరకదా! ఇక్కడ నుండనేల? ఈ చెడగరపుబోడ కట్టమోఁదులు వడి ప్రాణములు గోలుపోనేల? ఇంక నెక్కడనైన నొక్క విజనప్రదేశము చేరి కాలము పుచ్చుట మంచిది. శిలాంతరాళమందలి కప్పను భరించు దయామయుఁడయిన యాశ్వరుఁడు నన్నుఁ గాపాడకుండునా? యని చింతించి, మనుసు గట్టి పఱచుకొని, యచ్చోటు విడిచి యానిర్ణవవసము చేరితిని. వసములోఁ గాయగసురులు భక్షించి పడియనీరు త్రాగి, యొక చెట్టునీడలో వసించి కాలము పుచ్చుట మంచిది గాని, ధనహీనుఁడనయి నలుగురిలో నుండరాదు" అని మంథరునితో పలికెను.

ప్రశ్నలు :

- ఈ మాటలు హిరణ్యకుడు ఎవరితో పలికెను?
- విజన ప్రదేశము అంటే ఏమిటి?
- శిలాంతరాళమందలి కప్పను భరించునదెవరు?
- పై పేరా ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న తయారు చేయండి?

2. వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

(22 మార్కులు)

ఈ కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి. 7 × 2 = 14 మా

- మాతృభావన పాఠ్యభాగాన్ని రచించిన కవిని గురించి రాయండి.
- లేఖా ప్రక్రియను గురించి రాయండి.
- మానవులను పావురాలకు మిత్రులూ, సహచరులని రచయిత ఎందుకన్నాడు?
- "మానవ చరిత్రలో అన్నీ అసాధారణ పర్వదినాలే" అనడంలో కవి ఆంతర్భంగ ఏమై ఉంటుంది?
- భిక్ష పాఠ్యభాగ నేపథ్యాన్ని రాయండి.
- "ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు పుస్తకాలే మన నేస్తాలు" అనే వాక్యాన్ని సమర్థించి రాయండి.
- సామాన్యంగా చరిత్ర నిర్మాతలుగా స్త్రీలకు గుర్తింపు దొరకదు' దీంతో మీరు ఏకీభవిస్తారా? ఎందుకు?
- ఈ కింది ప్రశ్నలకు పది లేక పన్నెండు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి. 2 × 4 = 8

మా 18. సముద్రలంఘనం పాఠ్యభాగ సారాంశాన్ని మీ సొంతమాటల్లో రాయండి. (లేదా) నైతిక విలువలు అంటే ఏమిటి? శతకముధురిమ పాఠం ఆధారంగా మీరు గమనించిన నాలుగు విలువలను పేర్కొనండి?

19. "సంసార విష వృక్షమునకు రెండు ఫలములు అమృత తుల్యములు" ధన్యుడు పాఠాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని వివరించండి. (లేదా) చిత్రగ్రీవాన్ని గురించి మీ సొంతమాటల్లో వర్ణించండి.

3. భాషాంశాలు

(12 మార్కులు)

- మహేశ్ చొక్కా మల్లెపూవులా తెల్లగా ఉంది. ఇందులోని అలంకారాన్ని గుర్తించి, లక్షణం రాయండి. 1 × 2 = 2
- ఈ కింది పద్య పాదాలలో ఒక దానికి లఘుగురువులు గుర్తించి, గణవిభజన చేసి, పద్యంపేరు, యతి, ప్రాసలను తెలపండి. 1 × 4 = 4 మా
ఉరుగుణవంతుఁ డొడ్డు తన కొండపకారము సేయునప్పుడు (లేదా) కటకట! ధరణీ కటితట పట మనిపించుకొనఁ గన్న పారావారం

ఈ కింది ప్రశ్నలకు సూచించిన విధంగా జవాబులు రాయండి. 12 × 1/2 = 6 మా

- పతివ్రతలు అనలక్ష్యోతుల వంటి వారు. గీతగీచిన పదానికి కింద ఇవ్వబడిన అర్థాలలో సరైన దానిని గుర్తించి రాయండి. భూమి ; నీరు ; అగ్ని ;
- ఓ మునీశ్వర ! ఇవ్వీటి మీఁద నాగ్రహము దగునె? గీతగీచిన పదానికి సరైన అర్థమును రాయండి.
- ప్రకృతి అందాలను నేత్రాలతో దర్శించాను. దేవుని లీలలను కన్నులారా కాంచాను. గీతగీచిన పదాలకు సరైన పర్యాయ పదాలను గుర్తించి రాయండి. ఎ) కన్నులు, మిన్నులు బి) చంద్రిక, వెన్నెల సి) చక్షువులు, ఇంద్రియాలు డి) చక్షువులు, నయనాలు
- హనుమంతుడెగిరితే ధూళి సభమునకు ఎగిసింది. అది ఆకాశం అంతటా వ్యాపించింది. పై వాక్యాలలోని సమానార్థక (పర్యాయ) పదాలను గుర్తించి వేరుగా రాయండి.
- తల్లిదండ్రులే మనకు ఆది గురువులు. గీత గీచిన పదానికి సరైన నానార్థాలు రాయండి.
- స్వభావం చేతనే ఐశ్వర్యం కలవాడు. పై వాక్యానికి వ్యుత్పత్త్యర్థాన్ని రాయండి.
- సింహాలు గ్రుహలలో నివసిస్తాయి. గీతగీచిన పదానికి ఈ కింది పదముల నుండి సరైన వికృతి పదాన్ని గుర్తించి రాయండి. గువ్వ; గూబ ; గొబ ;
- మనము ఇతరుల భాసలను కూడా గౌరవించాలి. గీతగీచిన పదానికి సరైన ప్రకృతి పదాన్ని రాయండి.
- ధ్యానప్రక్రియ ద్వారా మనశ్శాంతి లభిస్తుంది. గీతగీచిన పదాన్ని విడదీసి రాయండి.
- అజంతా చిత్రాలు అత్యంత రమణీయంగా ఉన్నాయి. గీతగీచిన పదంలోని సంధిని గుర్తించండి.
- చక్రమును కనుగొన్న రోజు మానవచరిత్రలో ఎంతో ముఖ్యమైనది. గీతగీచిన పదము ఏ సమాసమో రాయండి.
- కింది వాక్యంలో అవ్యయాభావ సమాసానికి చెందిన పదాన్ని గుర్తించి రాయండి. మనం ప్రతిదినమూ పుస్తక పఠనానికి కొంత సమయాన్ని కేటాయింబాలి.

సమాధానాలు

అవగాహన - ప్రతిస్పందన :

- దయా పయః + నిధీ! = దయా సముద్రుడా! తరిగొండ నృసింహ! = తరిగొండ నృసింహ స్వామీ ! ఈశ్వరుండు = భగవంతుడు పట్టుగన్ = ఆధారంగా తన పాలిటన్ + ఉండి = తన యందుండి ఇప్పుడు + ఇచ్చినంతలోన్ = ఇప్పుడు ఇచ్చినదానిలో

దీన దేహాలను	= నిరుపేదలను
తిట్టక	= తిట్టకుండా
తేటగ	= ప్రసన్నముతో
లాలన + చేసి	= లాలించి
అన్నమున్	= అన్నాన్ని
పెట్టు	= పెట్టే
వివేకి	= వివేకవంతుడు
మానసమున్	= తన మనసును
పెంపు + ఒనరించుచున్	= వృద్ధి చేసుకొనుచూ
ఊరక + ఉండినన్	= ఊరకేయున్నా
లక్ష్మి	= సంపదలకు అధినేత అయిన లక్ష్మి
గుట్టుగ	= గుట్టు చప్పుడు కాకుండా
పొందున్	= చేరుతుంది.
(లేదా)	
సురుచిర	= చాలా అందమైన
తారకా	= చుక్కలనే
కుసుమ	= పూలచేత
శోభి	= అలంకరింపబడిన
నభః + అంగణభూమిన్	= ఆకాశమునే రంగస్థలం (వేదిక) పై
కాలము + అన్	= కాలమనే
గరువపు	= గొప్ప
సూత్రధారి	= సూత్రధారి (దర్శకుడు)
జతనంబున	= ప్రయత్నపూర్వకంగా
దిక్పతి కోటి	= దిక్పాలకుల సమూహం
ముందటన్	= ముందు (ఎదుట)
సరసముగా	= చక్కగా (యుక్తంగా)
నశీమంగ	= నాట్యం చేయడానికి సిద్ధపడిన
నిశాంతికి	= రాత్రి అనే స్త్రీకి
ఎత్తిన	= నిలిపిన (పట్టిన)
కొత్త	= కొత్తదైన
తోచున్	= ఎర్రని
పెన్ + తెర	= పెద్ద తెర
అనన్	= అన్నట్లుగా
పశ్చిమ దిక్ + తటంబునన్	= పడమటి తీరంలోని (పడమటి దిక్కున)
సాంద్య	= సంద్యకు సంబంధించిన (సంద్యాకాలపు)
నవ దీప్తి	= కొత్త వెలుగు
ఒప్పెన్	= ప్రకాశించింది.

2. మా సర్దారుడు తొందరనే బడి యనన్దార్దంబునన్ బోయె, నీ దీనంబున్ గన నొచ్చుకోకు. నిమగ్న జేర్తున్ నీ గృహం జుప్పడే
 నా సైన్యంబును దోడుగాఁ బనిచెదన్, నా తల్లిగాఁ దోడుగా
 దోసిళ్లన్ నడిపింతు; నీ కనులయందున్ దాల్చి సారంపుమి!

భావం: (అమ్మా!) మా సర్దారుని తొందరపాటు వలన జరిగిన ఈ దోషానికి బాధపడకు. నిన్ను ఇప్పుడే మీ ఇంటికి చేరుస్తాను. నా సైన్యాన్ని తోడుగా పంపిస్తాను. నా తల్లిగా భావించి నిన్ను దోసిళ్ళపై నడిపిస్తాను. నీ కన్నుల్లో సహసాన్ని చూపుమని శివాజీ యవన స్త్రీని కోరాడు.

(లేదా)

ఆకంఠంబుగ నిప్పు మాధుకర ఖణ్ణాన్దంబు భక్షింపగా
 లేకున్నం గడు నంగలార్చెదవు మేలే? లెస్స! శాంతుండవే!
 నీ కంటిన్ మతిహీనులే కటకటా! నీవార ముష్టింపమలే
 శాకాహారులుఁ గందభోజులు శిలోంభప్రకములే తాపనులే.

భావం: (వ్యాస మునీ!) గొంతుదాకా తినడానికి భిక్ష దొరకలేదని ఇంతగా చిందులేస్తున్నావు కదా! ఇది నీకు మంచిదా? బాగున్నది. నిజంగా నీవు శాంత స్వభావుడవా? పిడికెడు గింజలతో కాలం వెళ్ళు బుచ్చేవారు, శాకాహారంతో, దుంపలతో సరిపెట్టుకునేవాళ్ళు, దుంపలు తిని బతికేవాళ్ళు, రోళ్ళ వద్ద చెదరి పడిన బియ్యం ఏరుకొని జీవనం సాగించే మునులు నీకంటే తెలివితక్కువ వాళ్లా? అని పార్వతీ దేవి వ్యాసుని ప్రశ్నించింది.

3. ఆంజనేయుడు
4. లంక
5. సముద్రుడు
6. ఈ పద్యం రచించిన కవి ఎవరు?
7. మంథరునితో
8. జనులు లేని ప్రదేశము
9. ఈశ్వరుడు
10. కాణాచి అనగా అర్ధం ఏమిటి?

11. కవి పేరు: గడియారం వేంకట శేషాస్త్రి, కాలం: 1901 - 1981 (20వ శతాబ్దం) రచనలు: శ్రీ శివభారతం, మురారి, పుష్పభాణ విలాసము, రఘునాధీయము, మల్లికా మారుతము మొ.
12. వీరుదులు: కవితావతంస, కవినీహ, అపధాన పంచానన ఇతర విశేషాలు: ఈయన ఆధునికాంధ్ర కవులలో ప్రముఖులు. ఈయన శతావధాని. సరసమాంబ, రామయ్య ఇతని తల్లిదండ్రులు. వై.యస్.ఆర్. కడప జిల్లా జమ్మలమడుగు తాలూకా నెమళ్ళదిన్నె గ్రామం ఈయన జన్మస్థలం.
13. తెలుగు సాహిత్యంలోని వివిధ ప్రక్రియలలో "లేఖ" ఒకటి. ఉత్తరం, జాబు అనేవి దీనికి పర్యాయ పదాలు. వ్యక్తుల మధ్య, సంస్థల మధ్య పరస్పరం సందర్భాన్ని, సంబంధాన్ని బట్టి రాసుకునేవి లేఖలు. ఈ లేఖలను విమర్శకులు మూడు (3) రకాలుగా విభజించారు. వ్యక్తిగత లేఖలు, వ్యాపార లేఖలు, బహిరంగ లేఖలుగా వీటిని పేర్కొనవచ్చు. కంప్యూటర్లు, సెల్లుఫోన్లు రాకముందు లేఖలకున్న ఆదరణ విశిష్టమైనది.
14. పావురాలకు మానవులకు అనాదిగా అవినాభావ సంబంధం ఉంది. పూర్వం నుంచి మానవుడు పావురాలను సమాచార చేరవేతకు ఉపయోగించాడు. అద్భుతమైన దిశా పరిజ్ఞానం గల ఈ పావురాలు ఆకాశంలో గుంపులు గుంపులుగా ఎగిరినా చివరకు తమ యజమానుల గూటికే వచ్చి చేరుతాయి. అలా వచ్చిన పావురాలకు ఆహారాన్నిందిస్తూ సహచర్యం పెంచుకున్నాడు. అత్యంత విశ్వాసం కలిగిన పక్షులుగా మానవులకు చేరువయ్యాయి. కనుకనే రచయిత మానువులకు పావురాలు మంచి మిత్రులు, సహచరులని పేర్కొన్నాడు.
15. మనిషి పుట్టుకతోనే అర్థవంతమైన భాష నేర్చుకోలేదు. అరువుల నుంచి అర్థవంతమైన మాటలు నేర్చు కున్నాడు. ఆ మాటలతో జానపదాలను అల్లుకున్నాడు. సారవంతమైన భూమి నుంచి పంటను పండించుకు న్నాడు. మానసిక ఉల్లాసం కోసం కళలను ఆవిష్కరించుకున్నాడు. ఇలా ఒకటిమిటి మానవ జీవన పరిణామ క్రమంలో అన్నీ అనాధారణ పర్వదినాలని పేర్కొన్నాడు. కవితలూ, కళలూ, విజ్ఞానం, ప్రజ్ఞానం మానవ జీవితంలో పెనవేసుకున్నాయన్నాడు. ఆదిమ దశ నుండి, ఆధునిక దశ వరకూ మనిషి చేసిన ప్రయాణంలో ప్రతి అంశమూ ఎంతో అపురూపమైనదని కవి భావించాడు.
16. వేద వ్యాసుడు తన పదివేలమంది శిష్యులతో కాశీనగరంలో ఉండి భిక్షాటనం చేసేవారు. శిష్యులు, తానూ వేరువేరుగా తెచ్చిన భిక్షలో సగం అతిథి అభ్యాగతులకు సమర్పించి, మిగిలినది భుజించేవారు. ఒకరోజున కాశీ విశ్వనాథుడికి వ్యాసుణ్ణి పరీక్షించాలన్న సంకల్పం కలిగింది. అప్పుడు జరిగిన సంఘటనే ఈ పాఠ్యాంశ నేపథ్యం.
17. ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు మనతో మాట్లాడే స్నేహితులు ఎవరూ వుండరు. అలాంటప్పుడు ఏదో ఒక మంచి పుస్తకాన్ని తీసుకొని చదువుకుంటే, హాయిగా కాలం గడుస్తుంది. ప్రక్కన కబుర్లు చెప్పేవారు లేరనే బెంగ వుండదు. పుస్తకాలు స్నేహితుడిలా ఆనందాన్నిస్తాయి. మంచి పుస్తకం చదువుతూవుంటే, కాలమే తెలియదు. కాబట్టి ఒంటరిగా వున్నప్పుడు పుస్తకాలే మననేస్తాయి అనే మాట సమర్థనీయమైనదే.
18. అవును. నేను ఏకీభవిస్తాను. ఎందుకంటే మన దేశంలో అనాదిగా పితృస్వామ్య వ్యవస్థ నడుస్తోంది. పురుషాధి కృత కలిగిన ప్రపంచంలో ఆడవారికి ప్రాధాన్యత అంతంత మాత్రమే. చరిత్రను రాసే రచయితలకు కూడా ఆడవారి శక్తిసామర్థ్యాలమీద, వారి గొప్పదనం మీద తగిన శ్రద్ధ లేకపోవడమే దీనికి కారణంగా చెప్పవచ్చు. కాబట్టి సామాన్యంగా చరిత్ర నిర్మాతలుగా స్త్రీలకు గుర్తింపు దొరకదని నా అభిప్రాయం.
19. జాంబవంతుని ప్రోత్సాహంతో మహేంద్రగిరి నుండి హనుమంతుడు సముద్రాన్ని లంఘించడానికి సిద్ధపడ్డాడు. అప్పుడు హనుమంతుని చేష్టలు నిరుపమానంగా ఉన్నాయి. అడుగులు వేస్తుంటే పిడుగులు పడ్డట్లు పెద్ద పెద్ద బండరాళ్ళు పగిలిపోయాయి. తోకను తిప్పితే ఆ గాలికి పెద్ద పెద్ద అడవులే కూలిపోయాయి. చేతితో చరచగా కర్రతో మోదినట్లుగా ఉండి క్రూర జంతువులన్నీ భయపడి పరుగులు పెట్టాయి. హనుమంతుడు అటాడుతున్నట్లు చేస్తున్న ధ్వని గుహలు ప్రతిధ్వనించాయి. ఆ కంపనాలతో కొండలపై నున్న సెలయేళ్ల తరంగాలు ఆకాశానికి వ్యాపించాయి. ఆ నీరు వానరుల మనస్సుల్లోని దావాగ్నిని చల్లార్చాయి. వేగంగా వెళ్తున్న హనుమంతుని వేగానికి పర్యత శిఖరాలన్నీ కంపించాయి. ఒక కొండపైకి దక్షిణ దిక్కుకు చూశాడు.

“అయ్యయ్యా! భూదేవి నడుముకు కట్టిన వస్త్రంలా శోభిల్లే సముద్రం ఇటు దిక్కుకి వచ్చి ఈ దుష్ట రాక్షసులున్న కోటకు ముందుండే కందకంగా మారిందే” అని హనుమంతుడు విచారించాడు. లంకవైపు సూటిగా చూశాడు. ఆ సమయంలో హనుమంతుని చూపు భవిష్యత్తులో సముద్రం పై నిర్మించే సేతువుకు కొలతదీసిన దారంలా ఉంది. శరీరాన్ని తగిన విధంగా చేసుకొని ఒక్కసారిగా కొండను అణగదొక్కి పైకి కుప్పించి లంఘించాడు. అప్పుడు హనుమంతుడు ఎగిరినట్లు కాక ఒక పర్యతం ఎగిరినట్లుగా అనిపించింది. బాణలా దేవతలకు, గరుడులకు కూడా చూపుకండనంత వేగంతో రాక్షసుల పట్టణమైన లంకవైపు దూసుకుపోయాడు. త్రికూట పర్యతం మీద ఆగాడు. ఈ విధంగా హనుమంతుడు సముద్రాన్ని లంఘించాడు.

(లేదా)

నీతి నియమాలకు సంబంధించిన విలువలను నైతిక విలువలు అంటారు. ఈ విలువలు మనిషి ప్రవర్తనకు సంబంధించినవి. నిజాయితీగా ధనాన్ని సంపాదించడం, అధికార, అసధికార కార్యక్రమాల్లో అవినీతికి పాల్పడకపోవడం లాంటివి నైతిక విలువల కిందకు వస్తాయి. తనకు సంబంధించిన పనులలో ప్రత్యక్షంగానైనా, పరోక్షంగానైనా అక్రమాలు జరిగితే దానికి బాధ్యతను వహించడం కూడా ఇలాంటిదే. కార్యనిర్వహణలో

(లేదా)

త్రికరణశుద్ధిగా తన కర్తవ్యాన్ని నిర్వర్తించడం మొదలైనవాటిని నైతిక విలువలుగా చెప్పవచ్చు.

శతక మధురిమ పాఠం ఆధారంగా నేను తెలుసుకున్న నైతిక విలువలు ఏవనగా ... అధములతో స్నేహం పనికిరాదని, ఉత్తములతో స్నేహం ఎంతో ఉపయుక్తమని తెలుసుకున్నాను. అనాథలు, నిరుపేదలు, దీనులకు ఉన్నంతలోనే సహాయం చేసి ఆదుకోవాలి. మాతృదేశాన్ని, మాతృభాషను, సొంత మతాన్ని, ఆచారాలను అభిమానించాలి. వాటి ఉన్నతికి కృషి చేయాలి. అంతేగాని వాటిని అవహేళన చేసి విధంగా ప్రవర్తించకూడదు. అపకారం చేసిన వారికి కూడా ఉపకారం చేయాలనే గుణం కలిగివుండాలి. ఇతరులను మోసగించి సంపాదించిన ధనం ఎక్కువ కాలం నిలిచి వుండదు. ఇంటి రహస్యాలు, దేశ రహస్యాలును శత్రువులకు చెప్పకూడదు. ఇవి ఎంతో ప్రమాదానికి కారణమవుతాయి.

నైతిక విలువలు లోపించిన నాడు మానవ జీవిత విధానం పతనమవుతుంది. మానవులు నిజాయితీ పరులైనప్పుడు సామాజిక ఉన్నతికి పాటుపడతారు. కనుక ప్రతి ఒక్కరూ నీతినియమాలతో నడచుకున్నాడు అన్న విధాలుగా దేశం పురోభివృద్ధి చెందుతుంది.

19. చిన్నయసుారి రచించిన నీతిచంద్రిక 'మిత్రలాభం' లోనివి ఈ మాటలు. హిరణ్యకుడు (ఎలుక) తన పూర్వ వృత్తాంతాన్ని మిత్రుడైన మంధరునికి (తాబేలు) తెలుపుతున్న సందర్భంలో పలికిన మాటలివి.

సకల ప్రాణికోటిలో మానవజన్మ ఉత్తమోత్తమమైనదని అంటారు పెద్దలు. అందులోనూ మానవులు సంసారిక జీవనాన్ని గడుపుతూ అనేక సుఖదుఃఖాలను పొందుతారు. కొన్ని సందర్భాలలో ఈ సంసారిక సాగరాన్ని ఈదుట మిక్కిలి కష్టమని, సంసారమనేది ఒక విష వృక్షము వంటిదని పేర్కొంటారు. అటువంటి విషవృక్షమునకు కూడా అమృత తుల్యములైన రెండు ఫలములుంటాయన్నారు. వాటిని ఆస్వాదిస్తూ జీవితాన్ని సుఖమయం చేసుకోవాలని చెబుతూ రచయిత చిన్నయసుారి ఈ మాటలను హిరణ్యకునిచే పలికిస్తాడు.

ఆ అమృత తుల్యమైన ఫలములలో ఒకటి కావ్యామృత రసాపానం కాగా మరొకటి సజ్జన సాంగత్యం. మహాకవులు రచించిన కావ్యాలలోని విషయాలను చదువుట ద్వారా, ఇతరులచే వాటిలోని గొప్పదనాన్ని తెలుసుకోవడం ద్వారా మానవులకు జ్ఞానోదయమవుతుంది. మనసు తేలికవుతుంది. మంచి చెడులను వివేచనతో గుర్తిస్తారు. సజ్జనులతో స్నేహం చేయడం ద్వారా, వారితో కలిసి ఉండడం ద్వారా, వారి మాట తీరు, నడక, నడత అన్నీ మనపైన ప్రభావాన్ని చూపుతాయి. అప్పుడు మనలో విశాల భావాలు, ఆలోచనా శక్తి పెంపొందుతుంది. మనోధైర్యం, ఇంద్రియ నిగ్రహ శక్తి అలవడుతుంది. కనుకనే ఈ రెండింటినీ అమృత తుల్యములైన ఫలాలుగా చెప్పడం జరిగింది.

హిరణ్యకుడు లౌకిక సుఖాలకు అలవాటుపడి లోభానికి గురై ధనాన్ని సంపాదిస్తాడు. సంపాదించిన ధనాన్ని పోగొట్టుకున్న తర్వాత జ్ఞానోదయం పొందుతాడు. మంచి మిత్రులను పొంది నీతిమార్గాన్ని అనుసరిస్తాడు కనుకనే పై మాటలను చెప్పగలిగాడు.

(లేదా)

'చిత్రగ్రీవం' అనేది ఒక పావురం. దానిని తల్లిపక్షి, తండ్రిపక్షి అనురాగంగా పెంచాయి. తల్లిదండ్రుల శ్రమ, శ్రద్ధవల్ల చిత్రగ్రీవం బాగా ఏపుగా పెరిగింది. దానికి గులాబీ రంగు పోయి తెలుపురంగు వచ్చింది. ముళ్ళపంది లాంటి ఈకలు వచ్చాయి. దాని నోరు, కళ్ళ దగ్గర వున్న పసుపు పచ్చని చర్మాలు రాలిపోయాయి. పొడవాటి సూదిలాంటి ముక్కు ఏర్పడింది.

పుట్టిన ఐదో వారానికి చిత్రగ్రీవం గూటి నుండి బయటకు గెంటేది. మూకుళ్ళలో నీళ్ళు త్రాగేది. చిత్ర గ్రీవం మందకొడిగా వుండేది. మూడు నెలల వయస్సు రాగానే దాని మెడ ప్రాంతం సూర్యకాంతితో ఇంద్ర ధనుస్సు వర్ణాల వూసల గొలుసులా శోభిల్లింది. తండ్రి పక్షి చిత్రగ్రీవానికి ఎగరడం బలవంతంగా నేర్పించింది. ఎగరడంలో అలసిన చిత్రగ్రీవాన్ని తల్లిపక్షి లాలించింది.

చిత్రగ్రీవానికి నిండుగా ఈకలు పెరిగాయి. ఈకలు అతి సుందరమైన రంగులతో నిండాయి. అందుకే చిత్రగ్రీవానికి సాటిరాగల పావురం లేదని రచయిత ధనగోపాల్ ముఖర్జీ పేర్కొన్నారు.

భాషాంశాలు

20. ఉపమాలంకారం:
ఉపమాన ఉపమేయములకు చక్కని సాదృశ్యాన్ని వర్ణించి చెప్పుటను ఉపమాలంకారం అంటారు.

21. III IUI UIIUIUIUIUIUIUI
ఉరుగు ఐవంతుఁ డొడ్డుత నకొండ వకార ము సేయ నప్పుడుం
న జ భ జ జ జ ర
• ఈ పద్య పాదంలో న, జ, భ, జ, జ, ర అనే గణాలు వచ్చాయి.
• 1వ అక్షరమైన 'ఉ'కు 11వ అక్షరమైన 'కొ'కు యతిమైత్రి చెల్లింది.
• 2వ అక్షరం ప్రాసాక్షరం. - ఈ లక్షణాలను బట్టి పై పద్యపాదం ' చంపకమాల ' అనే పద్యానికి చెందినది

IIII IUIIIII
కటకట! ధరణీ కటితట
నల న నల
IIII UIIUI UI UU UU
పటమని పిండుకొ నఁ గన్న పారా వారం
నల భ జ గగ గగ

- ఈ పద్య పాదంలో అన్నీ చతుర్మాత్రా గణాలు భ, జ, స, నల, గగ వచ్చాయి
- రెండో పాదంలో మొదటి అక్షరమైన 'ప' కు 4వ గణ మొదటి అక్షరమైన 'పా' కు యతిమైత్రి చెల్లింది.
- ఈ పద్యానికి ప్రాస నియమం కలదు. (1, 2 పాదాల్లోని రెండవ అక్షరం 'ట') - ఈ లక్షణాలను బట్టి ఇది కందపద్యానికి చెందినది.

22. అగ్ని
23. కోపం
24. డి) చక్రవులు, నయనాలు
25. నభము, ఆకాశము
26. ఉపాధ్యాయుడు, తండ్రి, పురోహితుడు, బృహస్పతి
27. శివుడు
28. గొబ
29. భాష
30. మనః + శాంతి
31. యణాదేశ సంధి
32. పక్షి తప్పురుష సమాసం
33. ప్రతిదినము.